

Ik laat u niet gaan tenzij u mij zegent

(Hij zegent je 4)

Preek over Genesis 32:27 (door ds. Jos Douma)

Ik laat u niet gaan tenzij u mij zegent.

'En er worstelde iemand met hem.' Wie is die iemand?

Het gaat in deze preek over worstelen, vechten, strijden. Veel van ons weten er wel iets van. Van dat gevecht dat geloven soms kan zijn. Van de geestelijke strijd die het met zich mee brengt als je ondanks alles wilt blijven vertrouwen op de HEER. Van de worsteling waarin de aanvechting je brengt.

Ook Jakob worstelt. En ik hoop dat we vanmorgen tot ons door kunnen laten dringen dat juist door het vechten heen, dat er juist door de strijd heen zegen op ons af kan komen. Er is een nauwer verband tussen ons zuchten en Gods zegen dan we misschien zouden denken.

Maar wie is nu die 'ander' waar Jakob mee worstelt? Als we direct zeggen dat dat God is, dan verliezen we eigenlijk heel de spanning die in het verhaal zit. Dan lossen we het raadselachtige meteen op, terwijl juist in het laten staan van het raadsel iets verrassends, iets nieuws kan gebeuren, een nieuw inzicht kan ontstaan.

De verteller van het verhaal laat het heel bewust open, wie dat is. Vers 25: *iemand* worstelde met hem. Vers 26: toen de *ander* zag dat hij niet kon winnen. Vers 27: de *ander* zei. Vers 28: de ander vroeg. Vers 30: toen zegende die *ander* hem daar. Wie is dat? Als we zonder voorkennis, onbevangen proberen te lezen, dan moeten we wel in eerste instantie aan Esau denken. Want wat is er allemaal gebeurd?

- -

Esau en Jakob waren tweelingen. Samen opgegroeid. Maar vanaf het allereerst begin was duidelijk dat het een moeizame relatie tussen deze twee zou zijn. Al in de buik van hun moeder Rebekka botsten Esau en Jakob hard tegen elkaar aan (Gen. 25:22). Toen Rebekka bij de HEER te rade ging over wat dat te betekenen had, zei Hij (Gen. 25:23):

'Twee volken zijn er in je schoot,
volken die uiteengaan nog voor je hebt gebaard.
Het ene zal machtiger zijn dan het andere,
de oudste zal de jongste dienen.'

En dat is uitgekomen. Je ziet hier de grote strijd die in deze wereld wordt gevoerd tussen aan de ene kant God en zijn zoon Christus (op die lijn staat Jakob) en de Satan en zijn demonen aan de andere kant (op die lijn staat Esau). Die strijd vinden we terug in de levens van deze tweelingen. Het is een drama.

Op een goede dag, Esau en Jakob zijn inmiddels volwassen geworden, komt Esau thuis van de jacht terwijl Jakob staat te koken. Esau heeft geweldige honger. 'Geef me van dat rode daar!' En dat doet Jakob, maar wel in ruil voor het eerstgeboorterecht.

En een andere geschiedenis: Jakob steelt de zegen van Esau. Dat was niet nodig omdat de HEER gezegd had dat Jakob de eerste zou zijn, ondanks het feit dat hij de jongere was. Maar Rebekka vertrouwt het zaakje niet. Ze is bang dat de oude en blinde Isaak toch Esau zal zegenen, omdat Esau echt een vaderskind was, terwijl Jakob veel meer een moederskind was. Ik kan het hele verhaal nu niet vertellen – lees het thuis maar na in Genesis 27 en 28 – maar het komt hierop neer: door een list weet Jakob zijn vader zover te krijgen dat hij hem de zegen geeft terwijl zijn vader denkt dat hij Esau aan het zegenen is.

Als dat gebeurd is, komt Esau erachter en hij is verschrikkelijk kwaad. De bijbel vertelt: 'Van toen af haatte Esau zijn broer omdat zijn vader hem had gezegend, en hij zei bij zichzelf: Het duurt niet lang meer of de dagen van rouw om mijn vader breken aan, dan vermoord ik Jakob' (Gen. 27:41). En je ziet hier die lijn oplichten, die rode draad die door heel de Bijbel heen is geweven: 'Vijandschap sticht ik tussen jou en de vrouw, tussen jouw nageslacht en het hare' (Gen 3:15). Je ziet de twee partijen:

de slang – de vrouw
Esau – Jakob
Satan – Jezus

Jakob is toen gevlucht om twintig jaar bij zijn oom Laban te wonen. Daar kreeg hij vrouwen en kinderen en veel bezit (Genesis 29 tot 31). Al die tijd is Esau uit beeld. Al die tijd is Jakob bezig met werken, met Lea en Rachel, met zijn kinderen en zijn dieren. Niet met Esau. Niet met de schuld van zijn bedriegerijen die ergens diep in zijn ziel ligt te wachten om aan het licht te komen.

- -

Maar na twintig jaren besluit Jakob terug te keren naar zijn geboortegrond. Dat is echter erg spannend, want hij zal Esau onder ogen moeten komen, zijn tweelingbroer, zijn vijand. Er is nog een rekening te vereffenen. Jakob heeft zijn leugenachtige gedrag verdrongen waardoor hij zich de zegen van de HEER op eigen kracht had toegeëigend. Er is een schuld in zijn leven en Jakob is bang dat Esau na 20 jaar alsnog wraak zal nemen.

Daarom neemt Jakob zijn voorzorgsmaatregelen en stuurt er boden op uit om Esau met kadoos gunstig te stemmen. Maar al snel krijgt hij te horen dat Esau al op komst is, met vierhonderd man. 'Jakob schrok hevig. Het angstzweet brak hem uit' (Genesis 32:8). En hij neemt nog extra maatregelen: hij verdeelt zijn mensen en zijn dieren over twee kampen zodat Esau ze in elk geval niet allemaal tegelijk kan doden. Ook bidt hij tot God: 'Ik smeed u, red mij uit de handen van Esau, mijn broer, ik vrees dat hij ons zal aanvallen en mij en iedereen zal doden, ook de kinderen en hun moeders' (Genesis 32:12).

- -

En als we nu dan Jakob aantreffen, in zijn eentje, alle anderen zijn aan de overzijde van de rivier, dan ligt dus heel erg voor de hand om te denken dat hij daar bij de Jabbok worstelt met Esau, zijn vijand en tweelingbroer.

Er zijn trouwens nog wel meer interpretaties denkbaar: de ander is iemand uit het leger van Esau, de ander is een rivierdemon die de grenzen van de rivier bewaakt, de ander is een engel van het duister die door God wordt gestuurd om Jakob te confronteren met zijn verleden. Je zou er ook een meer psychologisch verklaring op los kunnen laten: dit is een soort angstdroom waarin Jakob worstelt met zijn eigen donkere kanten, zijn onbeleden leugenachtigheid.

Misschien – en ik denk dat dat heel belangrijk is om te ontdekken – misschien valt dat allemaal ook wel niet te onderscheiden: ons gevecht met andere mensen, ons gevecht met onze verdrongen schuldgevoelens en donkere kanten, ons gevecht met de dingen die ons overkomen, dat alles is tegelijk ook ons gevecht met God zelf. Oog in oog staan met Esau, je vijand, valt samen met oog in oog staan met God die je aanvecht om je uiteindelijk te zegenen.

Kijk, dat Jakob hier vecht met Góð, dat wordt tenslotte wel duidelijk. Maar pas na een lange nacht. Pas nadat de verteller ook ons als lezers in spanning heeft gehouden en ons denken heeft geprikkeld. Het is allemaal niet zo duidelijk, zo helder op het eerste gezicht. Pas door de worsteling heen komt er duidelijkheid. Want in Genesis 33, in de ontmoeting die uiteindelijk met Esau plaats vindt, zegt Jakob ook: 'oog in oog staan met jou is niets anders dan oog in oog staan met God, en toch ontvang je mij welwillend' (Genesis 33:10). Ook in de profeet Hosea lezen we hierover: 'Al in de moederschoot heeft Jakob zijn broer beetgenomen, en in de kracht van zijn leven worstelde hij met God. Hij worstelde met een engel en overwon; onder tranen smeekte hij hem om een gunst' (Hosea 12:4-5).

'En er worstelde iemand met hem.' Wie is die iemand? Wie is die ander?

- -

Het blijkt God zelf te zijn die vecht met Jakob om hem te kunnen zegenen. Want dat is het mooie, het kostbare in dit verhaal: dat Jakob door de strijd heen toch de zegen ontvangt. Twintig jaar eerder had hij die zegen door leugen en bedrog afgedwongen. Hij had zijn naam eer aangedaan, want Jacob betekent 'bedrieger'. En gedurende de donkere nacht van zijn worsteling, de donkere nacht van de ziel, ontdekt hij dat het de HEER is die met hem worstelt, de God van de gestolen zegen. En al vechtend met God, met zichzelf, met Esau, met zijn verdrongen schuldgevoel, met zijn donkere kanten – al vechtend, op het dieptepunt, gaan zijn ogen en gaat zijn hart open voor wat God zelf wil geven. 'Ik laat u niet gaan tenzij u mij zegent.' Nu wil Jakob de zegen van God zelf ontvangen.

Gerrit Achterberg verwoordt het in zijn gedicht 'Over de Jabbok' zo:

*Toen ik het einde had bereikt
van mijn verdorvenheden,
stond God op uit het slijk,
en weende*

*en ik stond naast Hem, ziende neder
op een verloren eeuwigheid.
En Hij zei: je had geen gelijk;
maar dat is nu voorbij, van heden
tot aan die andere eeuwigheid,
is maar een schrede.*

God is zo ongelooflijk genadig! Jakob krijgt zelfs een nieuwe naam, hij is niet langer de 'bedrieger': Jakob wordt Israël, 'bedrieger' wordt 'strijder met God'

- -

We leren uit dit verhaal dat geloven ook veel te maken heeft met strijden en met gewond raken. Jakob loopt vanaf dit nieuwe begin zelfs mank. Hij trekt met zijn been. God heeft een blijvend teken van zwakheid aangebracht door Jakobs heup aan te raken en te ontwrichten.

En we leren ook dat zegen ons niet ten deel valt in succes, op momenten dat alles lukt, als we veel goede en mooie dingen ontvangen. We leren dat we de zegen (dat God ons ziet, dat we in zijn aanwezigheid zijn) juist daar mogen ervaren, waar wij aan het eind zijn, waar we onszelf op pijnlijke wijze tegenkomen in onze onwaarachtigheid en zelfhandhaving, waar we geslagen door het leven onze zwakheid eindelijk durven toegeven, onze verborgen zonden, onze donkere kanten. Juist door gebrokenheid heen komen we in aanraking met Gods onmisbare zegen. Dat is: met zijn genadige nabijheid, met zijn onvoorwaardelijke liefde.

Paulus, zelf aangevochten door een engel van de Satan, schrijft ergens: 'Om te verhinderen dat ik mezelf zou verheffen, werd mij een doorn in het vlees gestoken: ik word gekweld door een engel van Satan. Ik heb de Heer driemaal gesmeekt mij van hem te bevrijden, maar hij zei: 'Je hebt niet meer dan mijn genade nodig, want kracht wordt zichtbaar in zwakheid.' Dus laat ik mij veel liever voorstaan op mijn zwakheid, zodat de kracht van Christus in mij zichtbaar wordt. Omdat Christus mij kracht schenkt, schep ik vreugde in mijn zwakheid: in beledigingen, nood, vervolging en ellende. In mijn zwakheid ben ik sterk (2 Korintiërs 12:7-10).

'Kracht wordt zichtbaar in zwakheid.' Doorvertaald naar de geschiedenis van Jakob: 'Zegen wordt ervaarbaar in zwakheid.'

- -

Jakob noemt de plaats waar dit allemaal gebeurde Peniël: 'aangezicht van God' betekent dat. Hij heeft oog in oog met de HEER gestaan: God heeft hem aangekeken en hij heeft God in de ogen gezien. Als wij ook Peniël-gelovigen willen zijn, worstelend met God, dan moeten we niet vergeten dat wij Gods aangezicht zien in Jezus: wie oog in oog met God wil staan kan niet om Jezus heen.

Tegelijk zien we in Jezus ook Jakob terug, Israël, de strijder. Jezus heeft onze strijd gestreden. Jezus is gewond geraakt (en heeft zelfs zijn leven gegeven aan het kruis). Jakob leefde verder met een mank been. Jezus leeft verder met

doorstoken handen: in zijn handen staan nog de littekens van het kruis. Het zijn de handen die hij zegenend over ons uitstrekt. Om ons te omhelzen. Om ons te drukken aan het Vaderhart.

Gebed: Dank U, Vader onze God, dat we in onze worstelingen ook mogen zoeken naar uw zegen. U kent onze strijd: onze strijd met onszelf en onze tekortkomingen en donkere kanten, onze strijd met het leven en de dingen die gebeuren, onze strijd met mensen, onze strijd met U zelf. Dank U, Vader, dat uw Zoon onze strijd al heeft gestreden. En we bidden U of U ons allemaal wilt geven dat we door het worstelen en het vechten heen dichterbij U mogen komen. HEER, zegen ons, juist ook als we door een dal van donkerheid en dorheid gaan. Zegen ons, HEER, zoals U alleen dat kunt, met woorden van genade en liefde en eindeloze trouw. Door Jezus Christus, onze Heer. Amen.

Liturgische handreiking

Psalm 23:1,2,3

Het evangelie van Gods wet

Psalm 25:2

Gebed

Schriftlezing: Genesis 32:23-33

Psalm 31:5,8,11

Preek

Gebed

Kerkboek Gezang 163:1,2,3 (NG 84)

Voorbeden

Collecte

Liedboek Gezang 90:3,6